

Øvre Pasvik

Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»

Hvert år kommer naturinteresserte fra inn- og utland for å oppleve de unike naturverdiene i Øvre Pasvik. Flere interessante verneområder er etablert i grenseområdet – inkludert Øvre Pasvik nasjonalpark og norsk-russiske Pasvik naturreservat.

Den første nordmannen som slo seg ned i Øvre Pasvik var ornitologen Hans Thomas Lange Schaanning. Sammen med sin venn Johan Koren kom han til Pasvik i år 1900. De to forsøkte å livnære seg ved jakt, samt innsamling av fugleegg og annet naturhistorisk materiale. Schanning drev også med forskning, og i løpet av de 12 årene han bodde i Pasvik gjorde han området godt kjent i vitenskapelige kretser.

Beste besøkstid

Fuglemessig har man størst utbytte dersom man besøker Øvre Pasvik i mai eller juni. På denne tiden av året er det lyst nesten hele døgnet og det kan være hensiktsmessig å snu litt på døgnet for å utnytte sene kveldstimer og tidlige nattetimer. Mange fuglearter er særlig aktive i timene før og etter midnatt. På denne tiden av døgnet øker også sjansen for å treffe på brunbjørn og andre pattedyr.

De fleste trekkfuglene ankommer i løpet av mai, og fra midten av måneden kan man høre syngende spurvefugler og spillende vadere nesten overalt. Sen snøsmelting kan imidlertid føre til at en del områder er utilgjengelige helt fram til midten av juni. Insekter er vanligvis ikke noe problem før St. Hans, men i juli og begynnelsen av august kan store mengder mygg gjøre det ukomfortabelt å ferdes i felt. Husk myggmiddel!

Overgangen august-september er også en fin tid i Øvre Pasvik. Været er ofte bra og det er rikelig med sopp og bær. Vinterstid er det få fugler i området, men enkelte år kan man oppleve stasjonære lappugler og/eller

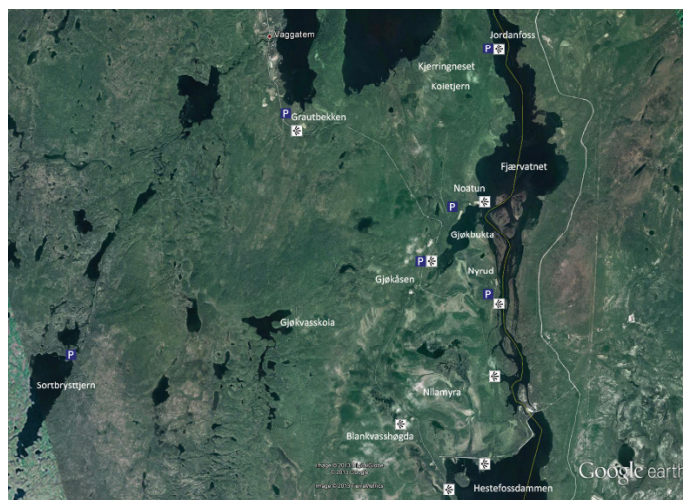
haukugler som jakter over åpne områder langs veien.

Pasvikelva er gjerne isfri fra mai til oktober og de første trekkfuglene melder seg så snart det finnes åpne råker i midten av april.

Habitat og fuglearter

De grunne delene av Pasvikelva er viktige fugleområder. Fjærvannet er et særlig viktig rasteområde for ender og vadere vår og høst. Sangsvane og sædgås forekommer i betydelige antall. Andre vanlige arter er krikkand, brunnakke, stjertand, stokkand, toppand, kvinand, siland og laksand.

Øvre Pasvik kan også by på store områder med storvokst, urørt furuskog. Skogen i Pasvikdalen er en vestlig utløper av den sibirske taiga. Her finnes

Kart over områdene rundt Noatun og Nyrud

© Morten Günther

Tallrike vann og våtmarksområder preger naturen i Øvre Pasvik

flere østlige plante- og dyrearter som ikke er vanlige andre steder i landet. Flere hundre år gamle trær gir hekkeplasser for rovfugler, spetter og hullrugende ender og ugler.

Faunaen i nasjonalparken er ikke spesielt rik, verken når det gjelder antall arter eller antall individer. Likevel kan området by på unike villmarksopplevelser både sommer og vinter. Karakterarter i furuskogen er lavskrike, lappmeis, rødstjert og bjørkefink. Tretåspetten er den vanligste av spettene. Hønsefugler som storfugl, lirype og jerpe legger sine egg blant mose og lav på skogbunnen. Trane og sangsvane hilser våren velkommen fra myrer og våtmarker. Enkelte steder kan man også høre spillende kvartbekkasin og fjellmyrløper. Lappfiskand, lappspove, sotsnipe, sidensvans og

konglebit er alle østlige arter som har en egen tiltrekningskraft på tilreisende fuglekikkere. Disse hekker årlig i Øvre Pasvik. Lappsanger og dvergspurv forekommer spredt og fåtallig, men antall individer kan variere en hel del fra år til år. Lappugle og haukugle sees fortrinnsvis i år med mange smånagere.

En lang rekke svært sjeldne fuglearter er påvist tilfeldig i Pasvikdalen. Eksempler på dette er rustand, sibirlo, langnebbekkasinsnipe, kalenderlerke, amursvale og svarthodespurv. Tereksnipe, blåstjert og sibirspurv er alle funnet hekkende i området.

Øvre Pasvik er et kjerneområde for brunbjørn, og arten kan påtreffes i sommerhalvåret fra april til oktober. Pasvikdalen har også en god bestand av bisam og en av verdens nordligste elgbestander.

Adkomst og lokaliteter

Øvre Pasvik er lett tilgjengelig med bil via riksvei 885 sørover fra Kirkenes/Hesseng. Fra Kirkenes til Nyrud er det om lag 105 km. Det bør settes av minst en hel dag for å sjekke ut de viktigste lokalitetene. Dersom man skal få med seg alle karakterartene i området, bør man imidlertid ha minst 2-3 dager. Spesielt i nasjonalparken kan det være langt mellom fuglene.

Én km sør for butikken på Skogfoss krysser veien over en liten bukt i Langvatnet. Sjekk for ender og vadere, spesielt like etter at isen har gått. Ved Elgryggen (15 km sør for Skogfoss) følger veien en tørr morenerygg med ung furuskog. Lavskrike, konglebit og gjøk sees ofte i dette området. Sjekk grasslettene ved

© Morten Günther

Ung lappmeis som nettopp har forlatt reiret

© Morten Günther

Informasjonsskilt i Øvre Pasvik

Bjørkåsen fellesbeite (17 km) for rastende sædgjess og syngende blåstrupe i vierkrattene. Den lille vika innerst i Nordvestbukta kan også være verdt en sjekk, spesielt om våren. Ta en avstikker til venstre på grusveien etter 19 km.

Videre sørover følger veien vestsiden av Vaggatemvannet. Sjekk spesielt utløpet av Emanuelbekken (23 km) og Spurbekken (23,5 km).

Storlom sees ofte ute på Vaggatemvannet. Haukugle og jordugle sees regelmessig ved tettstedet Vaggatem (35,5 km). Sædgjess beiter ofte på jordene. Dvergspurv er funnet flere ganger nær avkjøringa til Øvre Pasvik nasjonalpark (37,3 km). Parker i krysset og undersøk området ved utløpet av Grautbekken på østsiden av veien. Også buskskvett og lappsanger er påvist i dette området.

«Peisestua» som var Schaannings hjem fra 1907 til 1911, står fortsatt på neset utenfor Noatun. Herfra er det god utsikt over Fjærvatnet og ytre deler av Gjøkbukta – et av de mest fuglerike områdene i hele Pasvik. Bioforsk Svanhovd har drevet årlige vannfuglregistreringer i Fjærvannet siden 1990-tallet. Her finnes ofte store mengder ender og flere arter av vadere. Flokker på opptil 150 lappfiskender er sett i september. Havørn og sidensvans sees regelmessig. Gården Noatun er privat. Besøk må avtales med eier på forhånd.

Jordanfoss lengst nord i Fjærvannet kan være verdt et besøk. Dvergmåke og rødnebbterne sees ofte i strykene her, og både siland og laksand er vanlige. Gråstrupedykker ble observert i 2012. Ta av fra riksvei 885 om lag 7 km sør for Vaggatem og følg skogsbilveien østover. Hold til venstre når veien deler seg etter 250 meter, og følg veien nordover til Jordanfoss (6,5 km).

Blåstjert ble funnet hekkende ved Koietjern (3,7 km) i 2011. Om sommeren huser Kjerringneset ofte også brunbjørn med unger.

Best oversikt over den innerste delen av Gjøkbukta får du fra observasjonsskjulet på vestsiden av bukta. Parker langs riksvei 885 ved skiltet «Fuglebu» like nord for Gjøkåsen grensestasjon, og følg merket sti fram til skjulet. Teleskop er å anbefale.

Riksvei 885 ender ved politistasjonen på Nyrud. Parker langs veien 300 meter før gården og følg stien sørover til grensemerke 46. Herfra er det god utsikt over Pasvikelva og øya Varlamasaari på russisk side. Dette er et fint område for dvergspurv. Her er det også gode muligheter for å treffe på jerpe og sidensvans.

Videre sørover fra Nyrud kan man følge den gamle «tyskerveien» 3,6 km til Hestefossdammen. Dvergspurv høres ofte langs veien og flere arter av vadere hekker på myrene i nærheten. Fra damkrona på Hestefossdammen er det god utsikt, og både dvergmåke og storlom sees regelmessig. Spillende kvartbekkasin kan høres i lyse sommernetter. Følg skogsbilveien vestover langs damkrona til Birrivara jængæ. Sjekk myrområdet for sangsvane, sædgås og spillende vadere. Herfra kan du følge skogsbilveien sørover mot Grensefoss (13 km), eller returnere nordover mot Gjøkåsen grensestasjon (5 km) og riksvei 885. En snau kilometer nord for Hestefossdammen ligger Blankvassåsen med perfekt utsikt over Nilamyra. Herfra kan man med litt flaks få se både brunbjørn og elg.

Øvre Pasvik nasjonalpark

Øvre Pasvik nasjonalpark kan by varierte turmuligheter i et av landets flotteste ødemarksområder. Husk kart og kompass da landskapet kan være svært uoversiktlig. Skogsbilveiene er ikke alltid åpne, og de kan ha varierende framkommelighet. Her er imidlertid noen turforslag:

Grensefoss til Treriksrøysa: Ta av fra riksvei 885 ved Gjøkåsen grensestasjon (8,7 km sør for Vaggatem). Følg skogsbilveien sørover via Hestefossdammen (5,2 km) til parkeringsplassen ved Grensefoss (18,5 km). Herfra er det merket sti opp til Treriksrøysa (5 km) på grensen mellom Norge, Finland og Russland.

Sortbrysttjern til Ellenkoia: Ta av fra riksvei 885 omlag 2 km sør for Vaggatem (skiltet «Øvre Pasvik nasjonalpark»). Følg skogsbilveien 9 km vestover til parkeringsplassen ved Sortbrysttjern. Herfra er det merket en 4,4 km lang

tursti inn til Ellenkoia ved Ellenvatnet, og videre 6 km til Piilolahytta ved grensen til Finland. Både Ellenkoia og Piilolahytta står åpne for overnatting.

Fiskervatn til Revsaksskaret: Ta av fra riksvei 885 om lag 7 km sør for Vaggatem. Følg skogsbilveien vestover via Gjøkvasskoia (4,6 km) og Tommamoen (10 km) til Fiskevatnet (13,5 km). Herfra er kun et par kilometer å gå til Ødevasskoia og Revsaksskaret. Med utgangspunkt i Tommamoen kan man utforske den enorme Tommamyra som bl.a. har hekkende fjellmyrløper.

Annen informasjon

Bioforsk Svanhovd er et naturlig utgangspunkt for fugleturer i Pasvikdalen. Her kan du få informasjon om de ulike verneområdene og studere utstillinger om natur og miljø. Det er også mulig å overnatte.

BIRK Husky ved Melkefoss kan tilby mat og overnatting. Der er det også etablert flere fôringsplasser, en familiesti med fuglekasser og en observasjonshytte. Øvre Pasvik Café og Camping tilbyr utleie av båt og hytter ved Vaggatem.

Husk at Pasvikdalen er et bjørneområde. Vis varsomhet dersom du skulle møte på bjørn, spesielt hvis den har unger eller har funnet seg et kadaver.

Dagligvarer og bensin kan kjøpes på Svanvik og Skogfoss. Det er ingen butikker eller bensinstasjoner i Øvre Pasvik. Husk å ta med alt du trenger før du kjører sørover.

Øvre Pasvik nasjonalpark ble opprettet i 1970 og omfatter i dag 119 km². Pasvik naturreservat ble opprettet i 1992 og omfatter 19 km². Sammen med tilgrensende verneområder i Finland og Russland utgjør de Pasvik-Inari Trilateral Park.

© Morten Günther

Russisk og norsk (gult) grensemerke nær Grensefoss

Framferd ved grensen

Husk at det gjelder egne regler for ferdsel ved den norsk-russiske grensen:

Det er ikke tillatt å ..

- *krysse grenselinjen til lands, til vanns eller i luften*
- *ha noen form for kontakt med, eller opptre fornærmelig overfor personer over grenselinjen*
- *kaste gjenstander over grenselinjen*

Faktaarket er laget av Morten Günther